

اثربخشی آموزش "مکان کنترل" بر اساس رویکرد شناختی بر اعتماد به نفس دانش آموزان دختر دچار افت تحصیلی

ام البنین شیبانی^۱، مهناز اخوان تفتی^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۸۸/۱۰/۱۰

تاریخ پذیرش مقاله: ۸۸/۱۲/۴

۱. مربی روان شناسی تربیتی، دانشگاه پیام نور یزد، دانشکده روان شناسی

۲. دانشیار علوم تربیتی، دانشگاه الزهراء (س) تهران، دانشکده روان شناسی

چکیده

زمینه و هدف: پیامدهای رفتار که به علل بیرونی چون بخت و اقبال یا کمک دیگران نسبت داده می شود بر اعتماد به نفس و پیشرفت تحصیلی افراد موثر است. هدف این مطالعه بررسی اثربخشی آموزش مکان کنترل بر اساس رویکرد شناختی بر اعتماد به نفس دانش آموزان متوسطه شهر یزد بود.

مواد و روش کار: این مطالعه توصیفی-تحلیلی به صورت طرح آزمایشی با استفاده از طرح پیش آزمون-پس آزمون بر روی ۱۵ دانش آموز دبیرستانی پایه اول در سال ۸۸-۸۷ شهرستان یزد انجام شد. نمونه ها با روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله ای انتخاب و ۱۵ نفر نیز به عنوان گروه شاهد انتخاب گردیدند. ابزار مورد استفاده، تست اعتماد به نفس آیزنک و برنامه آموزش مکان کنترل بود. برای تحلیل آماری از آزمون t استفاده شد.

یافته ها: نتایج حاصل از تحلیل های آماری نشان داد که بین گروه مورد آزمایش و شاهد در افزایش اعتماد به نفس تفاوت معنی دار وجود دارد ($p=0/01$). یافته های حاصل از آزمون t همبسته حاکی از آن بود که در پیشرفت تحصیلی گروه آزمایش، قبل و بعد از آموزش مکان کنترل، تفاوت معنی داری وجود نداشته است.

نتیجه گیری: باتوجه به پژوهش انجام شده، آموزش مکان کنترل بر اساس رویکرد شناختی بر اعتماد به نفس موثر می باشد ولی بر بهبود پیشرفت تحصیلی تأثیر مثبتی دیده نشد. [م ت ع پ، ۱۲(۵): ۸۸-۸۴]

کلیدواژه ها: سبک اسنادی، مکان کنترل، اعتماد به نفس، افت تحصیلی

مقدمه

ناکامی دانش آموزان در درس ها و عدم احساس مسئولیت در دانش آموزان ضعیف، ترک تحصیل به میزان وسیعی تحت تأثیر اعتماد و اطمینان پایین آن ها نسبت به توانایی های خود در امر تحصیل است.^۱ کاهش نمره دروس مختلف به میزان اعتقاد دانش آموزانی که نتوانند در مدرسه آن درس را خوب یاد بگیرند و یا تمایل به یادگیری آن دروس نداشته باشند، بستگی مستقیم دارد.^۲ مفهوم اعتماد به نفس از یک سو تحت تأثیر شرایط محیطی و وضع زیست شناختی افراد قرار دارد و از سوی دیگر با شناخت ها و ویژگی های شخصیتی افراد مرتبط است. مدت هاست که روانشناسان این موضوع را مطرح کرده اند که افکار انسان ها و معنایی که به رویدادهای تجربه شده می دهند، ممکن است بر رفتار آن ها تأثیر گذار باشد.^۳

مکان کنترل به این معناست که شخص تا چه اندازه باور دارد که می تواند بر زندگی خود اثر داشته باشد. این مفهوم دارای دو بعد کنترل درونی و بیرونی است. بنابر فرضیات Rotter افرادی که دارای کنترل بیرونی هستند، دارای ادراک مثبت و یا منفی از حوادث و رویدادهایی هستند که ارتباطی با رفتار فرد ندارد و واری کنترل فردی است.^۴ Rotter این افراد را معتقد به شانس یا دارای منبع کنترل بیرونی فرض می کند. در بعد دیگر، منبع کنترل درونی نتیجه ای از ادراک مثبت یا منفی از رویدادها می باشد که تحت تأثیر کنترل فردی است. افرادی که دارای کنترل درونی هستند معتقد به خودمختاری بوده و خود را حاکم بر سرنوشت خود می دانند و کنترل زندگی را از درون خود می پندارند.^۵ بسیاری از دانش آموزان دچار افت تحصیلی به عنوان افرادی با عزت نفس پایین، منفعل، دارای درماندگی اکتسابی و یا

دارای اعتماد به نفس پایین توصیف شده اند.^۶ Rotter بیان می دارد که افراد درباره این که آیا رفتاری خاص به پیامدهای مطلوبی منتهی می شود یا خیر، انتظاراتی دارند، بنابراین انتظار عامل تعیین کننده مهمی در مورد آن چه که متعاقباً انجام می دهند به شمار می رود.^۷ Weiner در نظریه اسنادی سه بعدی خود بیان می کند که بین بعد «ثبات» و «سطح انتظار» رابطه وجود دارد. به این معنی که چنان چه عملی در طول زمان دارای پیامدهای مشابهی باشد به تدریج شخص انتظار ثابتی از پیامد آن عمل خاص پیدا خواهد کرد. هم چنین بعد «کنترل پذیری» با «سطح انتظار» رابطه دارد. به این معنی که چنان چه فرد علت موفقیت یا شکست خود را به عوامل قابل کنترل اسناد دهد، انتظار موفقیت در او افزایش خواهد یافت.^۸ تحقیقات متعدد نشان داده اند کودکانی که شکست خود را به متغیرهای قابل کنترل نسبت می دهند (مانند تلاش) کمتر با شکست از پای در می آیند و احساس ضعف می کنند. در حالی که کودکانی که شکست خود را به عوامل غیرقابل کنترل (مانند فقدان توانایی و عوامل بیرونی) نسبت می دهند برعکس آن عمل می کنند. تمایل به اسناد شکست به توانایی ناکافی منجر به موفقیت کمتر افراد می گردد، به طوری که چنین دانش آموزانی در کلاس وابستگی بیشتری پیدا می کنند.^۹

پیامدهای مثبت رفتار که به علت های درونی چون توانایی و کوشش نسبت داده می شوند در شخص ایجاد احساس غرور یا اعتماد به نفس می کنند. اما موقعیتی که به علل بیرونی چون بخت و اقبال یا کمک دیگران نسبت داده می شود این تأثیر را ندارد.^{۱۰} مطالعات نشان داده اند با تغییر مکان کنترل افراد از عامل بیرونی غیرقابل کنترل و ثابت به عامل درونی قابل کنترل و تغییر،